

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА

**Квятко Т.М., АСПИРАНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Стаття присвячена вивченню механізму дії та визначенню ступеня впливу факторів формування обсягу попиту на внутрішньому ринку продукції свинарства. Запропоновано та обґрунтовано методичний підхід до моделювання процесу формування обсягів попиту в даному сегменті ринку агропродовольчої продукції.

The results of researches of demand forming factors influence and measurement on the internal pork market are considered in the article. The methodic of demand formation process modeling on internal pork market is proposed.

Постановка проблеми. За сучасних тенденцій розвитку вітчизняної ринкової економіки ефективне функціонування внутрішнього ринку продукції свинарства вимагає гармонізації інтересів всіх учасників даного сегменту товарного ринку в контексті досконалого виконання своїх функцій для забезпечення продовольчої безпеки держави. При цьому внутрішній ринок продукції свинарства є одним з основних товарних сегментів вітчизняного ринку м'яса, питома вага якого становить близько третини в загальній структурі ринку продовольства. В свою чергу зауважимо, що стабілізація ситуації на внутрішньому ринку свинини забезпечується відносною рівновагою між попитом та пропозицією, як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді. Проте, виходячи з того, що сфера нашого дослідження стосується здебільшого короткострокового періоду (при цьому критерієм віднесення періоду до короткострокового є тривалість виробничо-комерційного циклу, достатнього для зміни поголів'я та його відгодівлі до товарних обсягів) формування кон'юнктури внутрішнього ринку продукції свинарства, варто зазначити, що первинним фактором коливань кон'юнктури ринку продукції свинарства є динаміка попиту. [2] При цьому каталізатором розвитку будь-якої галузі та, відповідно, виробництва певних товарів є наявність позитивних тенденцій в динаміці попиту споживацької аудиторії. В свою чергу обсяги попиту знаходяться в залежності від численних факторів об'єктивного та суб'єктивного, довгострокового

та моментального, керованого та некерованого характеру. А тому актуальність проблем пов'язаних з визначенням основних факторів, що впливають на обсяги формування попиту на вітчизняному ринку продукції свинарства не викликають жодних сумнівів.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням питань, що стосуються формування та розвитку тенденцій динаміки попиту на ринку продовольства займалося багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, дані проблеми порушувалися у працях Л.М. Васильєвої, так авторка зазначає, що основним фактором формування обсягу попиту на вітчизняному ринку продукції тваринництва є рівень доходів потенційних споживачів при збільшенні яких, як правило, збільшується і сукупний попит. [1] Аналогічну позицію поділяють і В.С. Паштєцький, О.В. Приходько, Є.А. Михайлов та А.О. Колчев, але при цьому науковці стверджують, що позитивні тенденції розвитку обсягу попиту на ринку продовольства та галузі тваринництва, вцілому, залежать від розв'язання соціальних питань. [3] Проте, Н.А. Клименко наголошує, що до факторів, які впливають на обсяг індивідуального попиту населення доцільно віднести цінові очікування та ціни на продукцію, тому що на пересування точки рівноваги по незмінній кривій попиту, впливає виключно ціна товарної сировини. [5]

Наразі, питанням досягнення позитивних тенденцій розвитку динаміки попиту на ринку продовольства приділяється багато уваги, проте наукові погляди стосовно основних факторів формування обсягу попиту на внутрішньому ринку продукції свинарства не завжди збігаються, а тому вирішення даних проблем потребує подальшого дослідження.

Мета дослідження. Метою даної роботи є вивчення механізму дії та вивчення ступеня впливу факторів формування обсягу попиту на вітчизняному ринку продукції свинарства.

Виклад основного матеріалу. На основі попередньо проведених досліджень нами було визначено, що основними вагомими факторами, які впливають на формування обсягу попиту на продукцію свинарства є: чисельність населення; рівень реальних доходів населення; обсяг переробки; обсяг імпорту; статевіковий склад населення та інтенсивність попиту. Для підтвердження отриманих результатів на основі кореляційно-регресійного аналізу було визначено тісноту зв'язку між переліченими факторами (табл. 1).

В свою чергу відмітимо, що результати детального аналізу взаємодії факторів дозволяють не тільки усунути мульти-колінеарність в побудованій моделі функції обсягу попиту, а й розкрити механізм впливу кожного з зазначених факторів на формування обсягу попиту, як основної складової побудови ринкової кон'юнктури, в органічній єдності, тобто з'ясувати наявність чи відсутність ефекту синергії в дії формалізованих в моделі факторів.

Нами було проаналізовано динаміку факторів формування обсягу попиту на свинину на внутрішньому ринку продукції свинарства в 2000-2009 рр. (рис. 1).

Так, за дослідний період найбільш суттєво на ринку продовольства змінилися обсяги імпорту свинини, при цьому варто зазначити, що тенденція зростання даного чинника поглиблюється і надалі (а це в свою чергу негативно впливає на стан продовольчої безпеки держави), аналогічні тенденції розвитку стосовно інтенсивності попиту наприкінці періоду, що вивчався, знову проявилися.

Таблиця 1.

Коефіцієнти парної кореляції між факторами формування обсягу попиту на свинину на внутрішньому ринку (за статистичними даними 2000-2009 рр.)*

Фактори формування попиту	Фактори формування попиту						
	Віковий склад	Чисельність населення (млн.осіб)	Питома вага чоловічого населення, %	Обсяги імпорту (тис.т)	Обсяги переробки (тис.т)	Реальний дохід, що припадає на одну особу, тис. грн./рік	Інтенсивність попиту (тис.т/рік)
Віковий склад	1,00	-0,58	-0,38	0,81	0,59	0,71	0,96
Чисельність населення (млн.осіб)	-0,58	1,00	0,94	-0,83	-0,93	-0,94	-0,48
Питома вага чоловічого населення, %	-0,38	0,94	1,00	-0,68	-0,87	-0,85	-0,31
Обсяги імпорту (тис.т)	0,81	-0,83	-0,68	1,00	0,70	0,89	0,75
Обсяги переробки (тис.т)	0,59	-0,93	-0,87	0,70	1,00	0,93	0,55
Реальний дохід, що припадає на одну особу, тис. грн./рік	0,71	-0,94	-0,85	0,89	0,93	1,00	0,67

Інтенсивність попиту (тис.т./рік)	0,96	-0,48	-0,31	0,75	0,55	0,67	1,00

* джерело: власні дослідження

Проте, чисельність населення та питома вага чоловічої частини населення на протязі 2000-2009рр. стабільно зменшується, при цьому слід відзначити, що в останній період (2006-2009 рр.) в Україні розвиток тенденції до зменшення кількісного складу населення уповільнився.

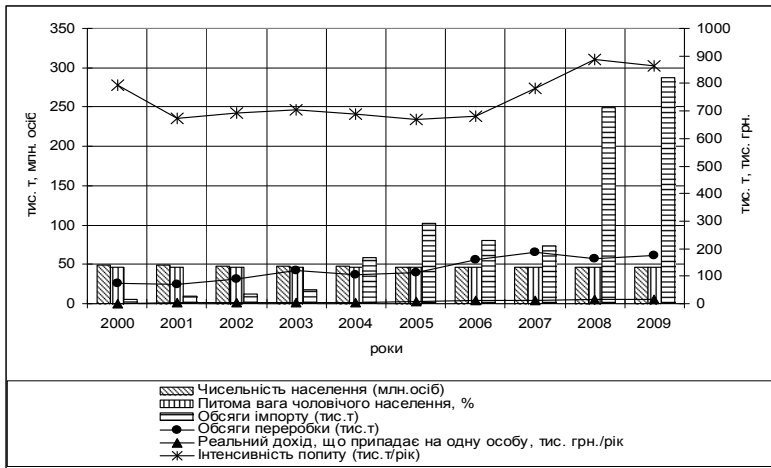

Рис. 1. Динаміка факторів формування попиту на свинину на внутрішньому ринку продукції свинарства в 2000-2009 рр.*

* джерело: власні розрахунки за даними Держкомстату України [4]

Вивчаючи динаміку вікового складу споживачів на вітчизняному ринку свинини в 2000-2009 рр. (рис. 2) було визначено, що найменше даного виду продукції споживається особами у віці до дев'яти та понад 70 р. Починаючи з 10-ти річного віку обсяг споживання продукції свинарства на внутрішньому ринку поступово зростає, найбільше свинини споживається середньостатистичними українцями у віці 30-49 рр. В свою чергу відмітимо, що дана тенденція, в певній мірі, спровокована впливом біологічних потреб населення та рівнем реальних доходів потенційних споживачів. Також зауважимо, що

споживачі вікової групи 50-69 рр. споживають свинини в середньому на 4-7 % менше, ніж особи у віці 10-29 рр.

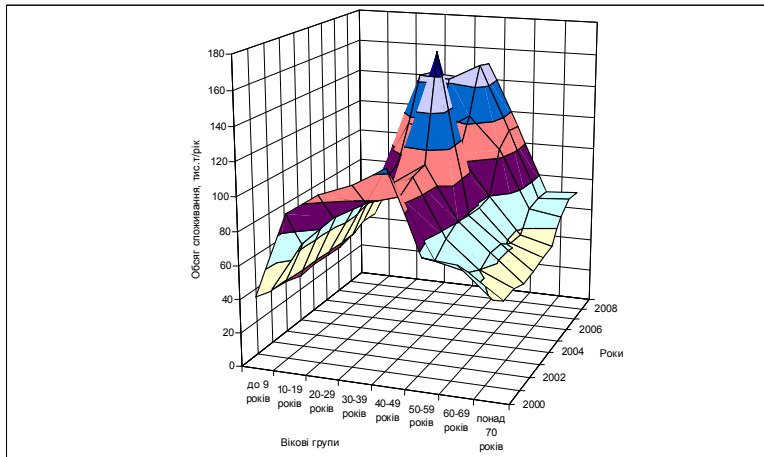

Рис. 2. Динаміка вікового складу споживачів на вітчизняному ринку свинини в 2000-2009 рр.*

* Джерело: власні дослідження

Виходячи з того, що інтенсивність попиту є основним інтегральним фактором, який впливає на обсяг споживання продукції свинарства, ми вважаємо, що доцільно опрацювати модель, яка ілюструє залежність обсягу споживання від інтенсивності попиту на свинину на внутрішньому ринку даного виду продукції (рис. 3). Інформаційною базою дослідження є дані Державного комітету статистики України за 2000-2009 рр. та результати власних розрахунків.

Так, аналізуючи залежність обсягу споживання свинини від інтенсивності попиту на даний продукт на вітчизняному ринку продукції свинарства (у 2000-2009 рр.) ми можемо відзначити, що позитивна тенденція зростання обсягу попиту на свинину відмічається на протязі 2005-2008 рр.

Результатами проведеного дослідження було доведено, що інтенсивність попиту здійснює вплив на обсяги споживання свинини, що підтверджується досить тісною кореляційною залежністю між цими показниками. При цьому як інтегральний фактор, що ототожнює дію вказаних вище чинників, розвиток інтенсивності

попиту зумовив фактичне зростання обсягів споживання в розглянутому періоді.

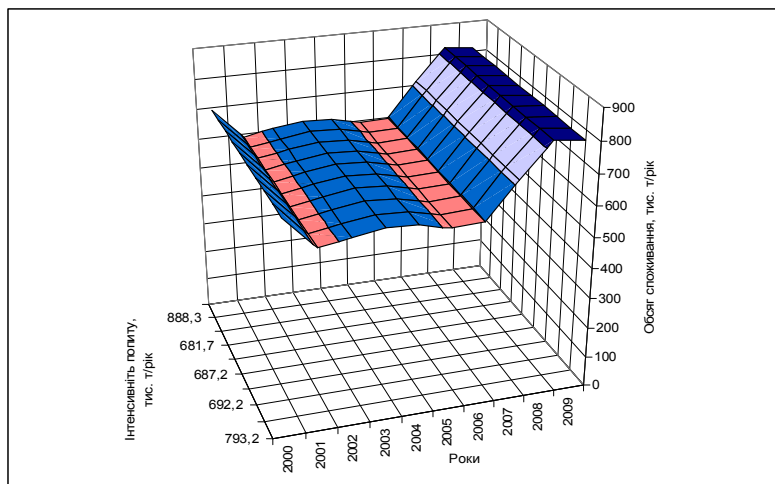

Рис. 3. Залежність обсягу споживання від інтенсивності попиту на свинину на внутрішньому ринку у 2000-2009 рр.*

* джерело: власні дослідження

В ході виконаного дослідження шляхом послідовних згладжувань чисельного масиву була побудована економіко-математична модель (рис. 4, формула 1), достовірність якої підтверджується тісністю зв'язку 95,3 %, а також результатами перевірки за критерієм Пірсона та алгоритмом Фаррара-Глобера.

$$y = 0,1837x_2 + 0,001692x_1^2, \quad (1)$$

- де y – функція обсягу попиту;
- x_1 – порядковий номер періоду часу;
- x_2 – інтенсивність попиту.

Залежність, проілюстрована формулою 1, має поліномальний характер та найбільш коректно описує специфіку процесу формування обсягу споживання свинини через високу тісноту зв'язку зі значимим інтегральним фактором. Більш того, відсутність мультиколінеарних та авторегресійних зв'язків у використаній моделі доводить можливість її використання як для прогнозування, так і оцінки впливу факторів.

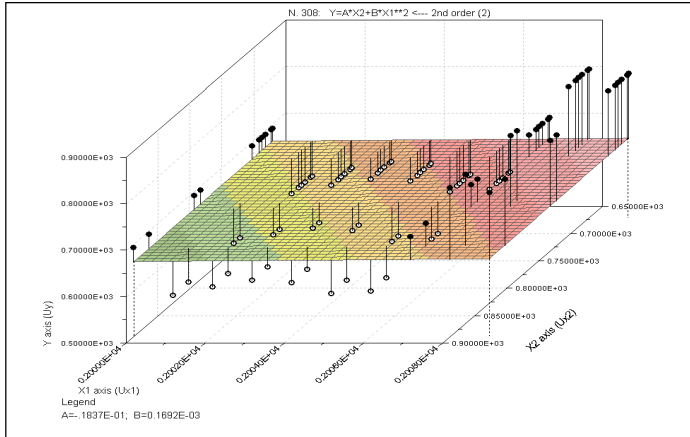

Рис. 4. Результати динамічно-лагового згладжування функції формування обсягу попиту.*

* джерело: власні дослідження

Висновки. За результатами проведеного дослідження було визначено, що основними факторами формування обсягу попиту на внутрішньому ринку продукції свинарства є: чисельність населення; рівень реальних доходів населення; обсяг переробки; обсяг імпорту; статеві-віковий склад населення. При цьому в якості інтегрального фактора формування попиту нами запропоновано використання такого показника, як інтенсивність попиту. Отримані результати дозволяють довести, що фактор інтенсивності попиту є визначальним, ототожнює та згладжує вплив інших, менш значимих факторів, ілюструючи при цьому їх кумулятивну дію. Використаний нами методичний підхід до моделювання процесу формування обсягів попиту на внутрішньому ринку продукції свинарства ґрунтується на використанні динамічно-лагових математичних методів дозволяє з достатньою мірою достовірності визначати тенденції розвитку попиту, а отже може бути використаний як для дослідження впливу окремих факторів з метою опрацювання регуляторних заходів, так і для цілей прогнозування.

Література.

1. Васільєва Л.М. Формування і розвиток ринку продовольчої продукції АПК: дис. кандидата ек.наук: 80.07.02/Васільєва Леся Миколаївна. – Дніпропетровськ, 2004. – 164 с.

2. Маршал А. Принципы экономической науки /Маршал А. – М.: Прогресс-Универс, 1993. – 594с.

3. Паштецький В.С., Приходько О.В., Михайлов Є.А. та ін. Збільшення виробництва продукції тваринництва та підвищення добробуту населення /В.С.Паштецький, О.В.Приходько, Є.А.Михайлов та ін.// Економіка АПК. – 2008. – №12. – С. 39 – 44.

4. Сільське господарство України за 2008 рік. Статистичний щорічник // Державний комітет статистики України; Під заг.кер. Ю.М. Остапчука. – К., 2008. – 369 с.

5. Аналіз складових формування споживчого ринку України: [Електронний ресурс] / Н.А. Клименко // Економічні науки. – Режим доступу до статті:

6. http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Economics/29919.doc.htm